

2
Р36

Р.В. ГУЛА, П.В. КВІТКІН, О.Ю. ПАНФІЛОВ, Т.О. ЧЕРНИШОВА

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

ПІДРУЧНИК

Київ - 2021

Р. В. ГУЛА, П. В. КВИТКІН, О. Ю. ПАНФІЛОВ, Т. О. ЧЕРНИШОВА

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

Підручник

КИЇВ

2021

УДК 2(075.8)

Рекомендовано до друку Вченою радою
Харківського інституту фінансів Київського
національного торговельно-економічного
університету
Протокол № 21 від 29 серпня 2019 р.

Рецензенти:

Фінін Георгій Іванович - доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Мануйлов Євген Миколайович - доктор філософії, професор, професор кафедри філософії Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

РЗ6

Релігієзнавство : підручник / Р. В. Гула, П. В. Квіткін, О. Ю. Панфілов, Т. О. Чернишова. – 2-ге вид., доповн. – Київ : «Каравела», 2021. – 272 с.

ISBN 978-966-8019-88-1

У підручнику у вигляді текстового матеріалу, схем і таблиць розкриваються основні теми та проблеми навчальної дисципліни «Релігієзнавство». Важливе значення надано висвітленню найпоширеніших підходів до розуміння сутності та змісту релігії як соціокультурного феномену. Аналіз складових світових і національних релігій здійснено з максимальним урахуванням хронологічно-тематичного принципу та системного підходу, що надає можливість всебічного розгляду змісту та особливостей їхніх релігійних вчень. Окрему увагу надано характеристиці зв'язку армії та релігії, ролі та місця релігійних інституцій в арміях провідних держав світу.

Підручник рекомендовано для науково-педагогічних і педагогічних працівників, студентів, а також тих, хто цікавиться теорією та історією релігії.

УДК 2(075.8)

© Гула Р. В., Квіткін П. В.,
Панфілов О. Ю., Чернишова Т. О., 2021

ISBN 978-966-8019-88-1

© Видавництво «Каравела», 2021

ЗМІСТ

Вступ.....	9
Розділ I. РЕЛІГІЄЗНАВСТВО ЯК ГАЛУЗЬ НАУКОВОГО ЗНАННЯ	10
1. Релігієзнавство як галузь гуманітарного знання: предмет, структура та функції.....	11
2. Релігієзнавство та богослов'я.....	15
3. Теоретичне релігієзнавство.....	16
4. Принципи та методи релігієзнавства.....	17
5. Основні загальнонаукові категорії релігієзнавства.....	18
6. Конкретні категорії релігієзнавства.....	19
7 Основні специфічні категорії релігієзнавства.....	20
8. Основні функції релігієзнавства.....	21
Розділ II. РЕЛІГІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ.....	22
1. Сутність релігії.....	23
2. Структура релігії.....	27
3. Функції релігії.....	28
4. Класифікація релігій.....	29
5. Основні релігієзнавчі концепції.....	30
6. Теологічний підхід до походження релігії.....	31
7. Світський підхід до походження релігії.....	32
8. Антична філософія.....	33
9. Августин Блаженний.....	34
10. Патристика.....	35
11. Схоластика.....	36

12. Тома Аквінський.....	37
13. Неоплатоничний напрям філософії Відродження.....	38
14. Трактатування Бога у філософії Нового Часу.....	39
15. Бог і релігія у класичній німецькій філософії.....	40
16. Бог і релігія у філософії модерну.....	41
17. Релігія у філософському дискурсі постмодерну.....	42
Розділ III. ПЕРШІ ІСТОРИЧНІ ФОРМИ РЕЛІГІЇ.....	43
1. Родоплемінні культури.....	44
2. Фетишизм.....	46
3. Анімізм.....	47
4. Тотемізм.....	48
5. Анімалізм.....	49
6. Магія.....	50
7. Прояви магії у військовій справі.....	51
Розділ IV. ЕТНІЧНІ (НАЦІОНАЛЬНІ) РЕЛІГІЇ.....	52
1. Етнічні релігії.....	53
2. Етнічні релігії: ознаки та чинники формування.....	56
3. Зороастризм.....	57
4. Синтоїзм.....	58
5. Конфуціанство.....	59
6. Даосизм.....	60
7. Юдаїзм.....	61
Канони юдаїзму.....	62
Обрядовий складник юдаїзму.....	63
Інституційний складник юдаїзму.....	64
8. Індуїзм.....	65
9. Брахманізм.....	66
10. Джайнізм.....	67
11. Сикхізм.....	68

Розділ V. СВІТОВІ РЕЛІГІЇ.....	69
1. Світові релігії: загальна характеристика.....	70
2. Світові релігії: поняття та класифікація.....	73
3. Особливості світових релігій.....	74
4. Світові релігії: буддизм.....	75
Буддизм; поняття та основні течії.....	76
Буддизм: догматичний, обрядовий та інституційний складники .	77
Канонічна основа буддизму.....	78
Святі (благородні) істини буддизму.....	79
«Серединний», або «восьмирічний» шлях.....	80
Основні положення релігійної філософії буддизму.....	81
Чань (дзен)-буддизм.....	82
Тибетський буддизм (ламаїзм).....	83
Буддизм в Україні.....	84
5. Світові релігії: християнство.....	85
Християнство	86
Джерела виникнення християнства.....	87
Канонічна основа християнства.....	88
Догматичний складник християнства.....	89
Секти раннього християнства (II-V століття).....	90
Єресі раннього християнства (III—V століття).....	91
6. Християнство: католицизм.....	92
Католицизм: характерні особливості церкви.....	93
Католицизм: догматичний та обрядовий складники.....	94
Католицизм: інституційний складник.....	95
Католицькі ордени.....	96
7. Греко-католицька церква.....	97
8. Християнство: протестантизм.....	98
Протестантизм	99

Причини виникнення протестантизму.....	100
Характерні риси протестантизму.....	101
Протестантизм: лютеранство.....	102
Протестантизм: кальвінізм.....	103
Протестантизм: англіканська церква.....	104
Протестантизм: Свідки Єгови.....	105
Протестантизм: баптизм.....	106
Протестантизм: адвентизм.....	107
9. Християнство: православ'я.....	108
Православ'я.....	109
Православ'я: інституційний складник.....	110
Культова основа православ'я.....	110
Обрядовий складник православ'я.....	112
Християнство в Україні.....	113
10. Світові релігії: іслам.....	114
Іслам.....	115
Іслам: догматичний складник.....	116
Іслам: шаріат.....	117
Іслам: канонічна база.....	118
Іслам: обрядовий складник.....	119
Іслам: свята та ритуали.....	120
Іслам: напрями та течії.....	121
Напрями ісламу: сунізм.....	122
Течії сунізму.....	123
Напрями ісламу: шиїзм.....	124
Течії шиїзму: алавізм.....	125
Іслам і модернізм.....	126
Іслам в Україні.....	127

Розділ VI. РЕЛІГІЯ ТА АРМІЯ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ.....	128
1. Релігія та армія.....	129
2. Християнська мораль та військовий обов'язок у релігійній філософії.....	131
3. Християнська мораль і війна.....	132
4. Середньовічна християнська теологія війни (Августин Блаженний).....	133
5. Середньовічна християнська теологія війни (Тома Аквінський).....	134
6. Концепція війни у сучасній католицькій теології.....	135
7. Війна та православна етика.....	136
8. Історія становлення військового духовенства.....	137
9. Взаємодія церкви та війська козацької доби.....	138
10. Військове капеланство в часи визвольних змагань.....	139
Розділ VII. СЛУЖБА ВІЙСЬКОВОГО ДУХОВЕНСТВА (КАПЕЛАНСЬКА СЛУЖБА) В АРМІЯХ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ.....	140
1. Служба військового духовенства в арміях країн світу.....	141
2. Служба військових священників армії США.....	142
3. Обов'язки та основні форми роботи військових капеланів армії США.....	143
4. Військово-церковна служба Бундесверу (ФРН).....	144
5. Військовий рабинат Армії оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ).....	145
Розділ VIII. СЛУЖБА ВІЙСЬКОВОГО ДУХОВЕНСТВА (КАПЕЛАНСЬКА СЛУЖБА) У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ.....	146
1. Загальні засади служби військового духовенства (капеланської служби) у Збройних Силах України.....	147
Нормативно-правова база служби військового духовенства (капеланської служби) у Збройних Силах України.....	148
Принципи діяльності структурних підрозділів (посадових осіб) СВД(К) з питань задоволення релігійних потреб.....	149
Служба військового духовенства (капеланська служба) у Збройних Силах України.....	150